

Tysklandsresan 2022 – gårdsbesök på företaget Gut Rosenkrantz

Företaget Gut Rosenkrantz i närheten av Kiel är inte bara ett lantbruk, utan omfattar även ett stort handelshus som säljer ekologiskt spannmål, bageriförnödenheter och utsäde. Det finns även ett systerföretag, grundat av Ernst Friedemann von Münchhausen, som producerar ekologiskt kraftfoder <https://www.gutrosenkrantz.de/home.html>. Företaget säljer speltvete-, spannmålsmjöl och bageriförnödenheter till över 700 bagerier i hela Europa.

Vid besöket på själva gården var det fokus på växtodlingen. Odlingen har varit i ekologisk drift sedan 1989. Vi guidades av familjeöverhuvudet Ernst-Friedemann von Münchhausen, då hans son Tilman var sjuk. Sonen Tilman von Münchhausen ansvarar för lantbruksdriften i delstaten Schleswig-Holstein och Johanna von Münchhausen i Sachsen-Anhalt. Louisa von Münchhausen står för driften av de olika livsmedels- /utsädesbolagen. Friedeman von Münchhausen ansvarar för foderkvarnen. Länk lantbruk: <https://www.gutrosenkrantz.de/the-manor.html>

Stora delar av gårdens odlingar är vigda åt odling av speltvete av sorten Zollernspelz (även mjölet profileras med samma namn). Zollernspelz är ett traditionellt speltvete men sorten har bättre stråstyrka än till exempel Oberkulmer Rotkorn. (Oberkulmer kan lägga sig vid intensivare gödsling/bra förfrukt.) Skörden av speltvete varierar från 5 till 7 ton per hektar. 3000 ton av detta skalas på gården, resten skalas på gårdens andra anläggning 8 mil bort. Det pågår planer att utöka såväl skalningskapaciten samt lagerhållningen av skalrester på själva gårdscentrat, allt för att minska på transporterna. Förutom speltvete odlas det grynhavre, höstråg, åkerböna och klövergräs.

Fakta odlingar:

Spelt/dinkel	227 ha
Havre	73 ha
Råg	23 ha
Åkerböna	55 ha
Klövergräs	61 ha (5 kg rödklöver och 2 kg engelskt rajgräs/ha)

Speltvetet odlas efter vallbrott och när den har vuxit sig cirka 25 cm lång, sår man in vitklöver som en bottengroda. Efter speltvetet kommer havre, sedan åkerböna och till sist råg. Växtföljden kan variera efter det aktuella skiftets förhållanden. Hittills har man kunnat odla åkerböna relativt ofta, vart 6:e år, tack vare fukthållande marker och ett område med någorlunda normalt med nederbörd. I södra Tyskland behövs det cirka 10 år mellan böngrödorna, då både rotrötter och skadegörare som vivellarver begränsar odlingen. Åkerböna odlas även till humankonsumtion i mindre omfattning. Åkerbönamjölet ger baguetterna en fin gul färg och håller dem färska längre.

Fakta handelsföretag:

Företaget är en stor återförsäljare av utsäde

(https://www.gutrosenkrantz.de/files/gut_rosenkrantz)

Spannmål 50 000 ton

Mjöl 15 000 ton

Mjölförpackningarna varierar i storlek från 12 kg säck till silolastbil.

Av havren går en del till mjöl och en del till havredryck.

Djurfoder. 5000 ton bönor och 2000 ton ärter går till foder.

70 % av områdets gårdar är ekologiska och Bioland-certifierade och är kunder eller samarbetspartners med Gut Rosenkrantz.

Projekt LeguNet: På gården får vi även höra om projektet LeguNet – ett projekt som arbetar för att ta fram en strategi för produktion av trindsäd i det tyska jordbruket. Idag importerar Tyskland 40–50 procent av åkerbönona och över 95 procent av sojabönona som behövs i landet. Så nu vill man undersöka vad det är som hindrar trindsädsodlingen och vad som man kan göra för att öka den inhemska odlingen. Projektet har startår 2022 och har en egen hemsida –www.legunet.de

I fält – åkerbönon: Ute på åkrarna får vi se ett mycket jämnt och kraftigt fält med åkerbönan Birgit. Bönona är mycket frodiga, men förfrukten och gödningen kan ha varit något för bra för denna kvävefixerande gröda. Efter förfrukten havre odlades en mellangroda av lin, oljerättika och honungsört. Gårdsägaren testar en teori att ha oljerättika i mellangrodablandningen i hopp om att denna ska konkurrera mot åkersenap. Det odlas inga oljevaxter på gården. Förutom mellangrodan så gödslades åkerbönan med 10 ton grönafvfallskompost. Bönona har också fått tillskott av både svavel och magnesium. Svavel ges oftast som elementärt svavel, cirka 70 kg per hektar, under september månad (elementärt svavel behöver mer tid på sig att bli växttillgängligt). Mellangrodan brukas ner i jorden med en pinnkultivator och en kraftig rotorharv arbetar på djupet för att skapa en bra såbädd. Sedan sår man och vältrar och efter det följs blindharvningen. (Treffler ogräsharv, <https://www.treffler.net/en/agricultural-technology/products/harrow/>). Vältningen och blindharvningen är viktiga verktyg mot ogräset åkersenap (utan plöjning och den packning som plogen ger, är det svårt att få åkersenapen att gro). Målsättningen är också att hinna med två radhackningar bara vädret tillåter det. Vivellarverna som äter på åkerbönanstjälken och rötterna är en ny skadegörare för de flesta av oss svenska besökarna. Konventionellt bekämpas skadegöraren med 1–2 bekämpningar, men i ekologisk produktion behöver man arbeta med växtföljden och stärka plantorna så att de kan stå mot lindriga angrepp. Det andra åkerbönafället som vi studerade var inte lika frodigt. Detta beror dels på att jorden brukades lite för tidigt innan marken var tjänlig samt att det finns ett högre ogrästryck på detta fält. Vid fältet diskuteras även odling av höstärter. Växtförädlingen har inte haft fokus på höstärter historiskt och jobbar nu lite i uppförbacke för att komma ikapp med kraven som den moderna odlingen har.

Speltvete: Innan gården Gut Rosenkrantz specialiserade sig på odling av speltvete, odlade man vanligt höstvete. Stora problem med rost och rotrötter gjorde att man växlade över till speltvete. Speltvete sås optimalt kring den 10 oktober efter att klövergräsvallen har bearbetats med en rotorharv, fältet har plöjts och de styvaste delarna har bearbetats med rotorharven en gång till. Speltvete vill ha cirka 80 kg tillgängligt kväve och klövervallen levererar detta. Speltvete kan sås även senare, och då får man ofta lindrigare problem med höstgroende ogräs, men vädret kan vara nyckfullt på hösten och osäkerheten ökar. Jordarna på gården tillåter bara små bearbetnings-/såfönster för optimal sådd.

Får, havre och redskap: Både klövergräsvallen och den insådda klövermellangrödan betas av lamm på hösten. Till gården kommer det 800–1000 djur som betar över stora delar av arealen. På detta sätt bidrar de med gödsel och naturliga bakterier till förmån av jordhälsan. Om klövern växer sig för frodig har man möjlighet att putsa åkrarna mellan betesomgångarna. På våren kompletteras klövermellangrödan med 3 ton höns gödsel och allt brukas ner med en tallriksharv. Efter cirka 14 dagar kan fältet plöjas och havre sås. Årets havresådd av sorten Delfin skedde den 28–29 mars. Fältet blindharvades och radhackades. Friedemann v. M., påtalade att ogräsharvens pinnar slits vid många körningar, så hårdmetallpinnar kunde vara ett alternativ. Den havren vi studerar är något frodig, vilket har gett en del mjöldaggsangrepp. Efter havren sår man in en mellangröda och våren därpå är dags för åkerböna. Efter bönorna sår man råg. Gården har även provat höstsådda insådd i rågen, men det hindrar möjlighet att radhacka i grödan.

Till sist följer en omfattande maskinvisning utanför och inuti maskinhallen. Under torra höstar kan man djupluckra i mellangrödan av vitklöver. Detta har visat sig att vara en bra åtgärd mot tistel som annars trivs och har konkurrensfördelar av packad jord. Lantbrukaren använder sig gärna av märket Maschio för såmaskinen och djupluckraren med hydraulisk stenutlösning. Djupluckraren används en gång i ett växtföljdsomlopp.

Bakom en fin fasad och om framtiden: I skaleriet är tre skalmaskinerna för skalning av speltvete (<https://www.hornstechnik.de/index.php?id=1&L=1>) i full gång, nästan dygnet runt. Både skaleriet och spannmålssilos gömmer sig bakom en gammal fasad från 1753, men innehållet är nytt. Genom detta smarta tänkande har man kunnat bevara en autentisk gårdsmiljö. Skalresterna är numera en eftertraktad vara. De används både till sinkofoder tack vare det lägre innehållet av kalium (jämfört med halm) samt till hönsen som trivs med att lägga sina ägg i strö av speltveteskal. Om framtiden siar Ernst-Friedemann att några tuffa år väntar speciellt på grund av kriget i Ukraina, men han räknar med att företaget ska klara ”stålbadet” och fortsätta att utvecklas.

Text och bilder ett samarbete mellan Pauliina Jonsson, ekorådgivare
Jordbruksverket, och Hermann Leggedör, ekorådgivare Agri-kultur i Småland.